

Kvinnan i Islām

Sammanställt av
Mostafa Malaekah

Copyright © 2003 Mostafa Maleakah. All rights reserved.*

*(Omtryckning, reproducering eller översättning av detta häfte är tillåtet för islamiska organisationer *på villkor att absolut ingen ändring, tillägg eller utelämnande görs.*)

Introduktion och metodologi

Frågan om köns lika värde är viktig, relevant och aktuell. Debatter och skrivelser i ämnet ökar och har olika infallsvinklar. Det islamiska perspektivet på frågan är det minst förstådda och mest förvrängda av ickemuslimer och, ibland, även av vissa muslimer. De förhärskande lokala kulturella sederna i olika delar av världen och vissa muslimers handlingsätt tenderar att förstärka felaktiga uppfattningar av det islamiska perspektivet. Dessa problem ökar på grund av tendensen att betrakta vissa juridiska tolkningar som om de var identiska med Islam.

När man skriver eller talar om Islams ståndpunkt i vilken fråga som helst, måste man klart skilja mellan islams normerande läror och den mångfald av kulturella seder som finns bland dess anhängare, och som kan vara, eller inte vara, förenliga med dessa läror. Det här häftet är avsett att ge en kort och autentisk översikt över vad Islam står för när det gäller muslimska kvinnors ställning och rättigheter.

Islams läror baseras i grund och botten på Koranen och autentisk *Sunnah*. Koranen är de nedtecknade orden från Allah,¹ eller Gud Själv, som dikterades ordagrant för Profeten Muhammad i delar, antingen vers för vers eller en grupp av verser i taget, genom ängeln Gabriel under en period av 23 år mellan år 610 och 633 e Kr. *Sunnah* (ibland omnämnd som *hadith*) avser Profeten Muhammads ord, handlingar och bekräftelser i frågor som rör betydelsen och utövandet av Islam. För muslimer är *hadith* en form av uppenbarelse given till Profeten Muhammad, men inte ordagrant, som är fallet med Koranen. Koranen och *Sunnah*, om de förstås rätt och förutsättningslöst, är i grunden de tillförlitliga källorna för vilken ståndpunkt eller åsikt som helst som tillskrivs Islam.

Historiska Perspektiv

Ett huvudmål med det här häftet är att ge en rättvis värdering av vad Islam bidrog med (eller misslyckades med att bidra med) till återupprättandet av kvinnans värdighet och rättigheter. För att uppnå det målet kan det vara nyttigt att kort nämna hur kvinnor behandlades i allmänhet i civilisationer och religioner som fanns före Islam liksom under senare tider.

I Indien var underkuvande en grundprincip. Enligt Manu måste kvinnor kontrolleras och vara ständigt beroende av sina beskyddare. Arvsregeln var agnatisk, d.v.s. arv gick till män, och kvinnor var uteslutna från arvsrätt. I hinduiska skrifter, ”skaffar sig en kvinna vars sinne, tal och kropp hålls underkuvade ett gott rykte i den här världen, och, i nästa, samma boning som sin man.”²

¹ ”Allah” är Guds egennamn och används inte för att beteckna någon annan varelse. Därför kommer namnet ”Allah” att användas hellre än ordet ”Gud”.

² Mace, David och Vera, *Marriage: East and West*, 1960.

I Aten var kvinnor alltid omyndiga, underkuvade någon av sina manliga släktingar. Hon var tvungen att underkasta sig sina föräldrars önskemål, och ta emot från dem sin herre och man, även om denne var en främling för henne.³

I romersk lag var en kvinna helt och hållet beroende. Om hon var gift övergick hon och hennes ägodelar till mannen och han fick makten att kontrollera dem... kvinnan var mannens köpta egendom och, liksom en slav, förvärvad bara till hans nytta. En kvinna kunde inte utöva något civilt eller statligt ämbete... kunde inte vara vittne, borgensman eller förmyndare; hon kunde inte adoptera eller bli adopterad, eller skriva testamente och kontrakt.⁴

Bland de skandinaviska folken, så sent som i slutet på 1600-talet, var kvinnorna under ständigt förmyndarskap, oavsett om de var gifta eller ogifta.⁵ I Storbritannien, erkändes inte gifta kvinnors rätt att äga egendom förrän under sent 1800-tal.⁶ I Frankrike var det inte förrän 1938 som den franska lagen korrigerades så att den erkände kvinnors lämplighet att underteckna kontrakt. En gift kvinna var emellertid fortfarande tvungen att få sin mans tillåtelse innan hon kunde avyttra sin privata egendom.

Att trolova sig, under mosaisk (judisk) lag, betydde helt enkelt att skaffa sig äganderätt över sin hustru genom att betala förvärvspengen; och flickans medgivande var inte nödvändigt för att äktenskapet skulle vara giltigt.⁷ Rätten till skilsmässa var ett privilegium bara för mannen...⁸

Den kristna kyrkans position fram till senare århundraden verkar ha influerats av både den mosaiska lagen och av de tankeströmningar som var dominerande i dess samtida kulturer. Kvinnan framställdes som dörren till helvetet, som moder till allt mänskligt ont. Hon skulle skämmas vid blotta tanken på att hon var kvinna. Hon skulle leva i ständig botgöring på grund av de förbannelser hon förorsakat i världen. Hon skulle skämmas över sin klädsel, för den var minnesmärket över hennes fall. Hon skulle skämmas speciellt över sin skönhet, för den var djävulens mest potenta instrument. En av de skarpaste av dessa attacker mot kvinnan är Tertullianus: "Vet ni att ni var och en är en Eva? Guds dom över detta ert kön lever i den här tiden; skulden måste nödvändigtvis också leva. Du är djävulens port; du är den som bröt det förbjudna trädets sigill; ni är de första svikarna av Guds lag; du är den som övertalar honom som djävulen inte var modig nog att attackera. Du förstörde så lätt Guds avbild, mannen. På grund av ditt svek – det vill säga döden – var även Guds son tvungen att dö." Kyrkan inte bara bekräftade kvinnans underordnade ställning, den berövade henne lagliga rättigheter som hon tidigare åtnjutit.⁹

Kvinnan i Islam: Mitt i det mörker som omslöt världen under 600-talet, ekade gudomlig uppenbarelse i Arabiens vida öken med ett friskt, ädelt och universellt

³ Allen, E.A., *History of Civilization*.

⁴ *The Encyclopaedia Britannica*, 1911.

⁵ *The Encyclopaedia Britannica*, 1911.

⁶ *Encyclopaedia Britannica*, 1968.

⁷ *Encyclopaedia Biblica*, 1902.

⁸ *The Encyclopaedia Britannica*, 1911.

⁹ Mace, David och Vera, *Marriage: East and West*, 1960.

budskap till mänskligheten. En del av dess aspekter kommer att beskrivas i det följande.

I. Grunder för andlig och mänsklig jämställdhet

(1) Enligt Koranen har män och kvinnor samma mänskliga andliga natur: ”*Människor! Frukta er Herre som har skapat er av en enda varelse och av denna har skapat dess make och låtit dessa två [föröka sig] och sprida sig [över jorden] i väldiga skaror av män och kvinnor.*” (Koranen 4:1, se även 7:189, 42:11, 16:72, 32:9 och 15:29)

(2) Allah har utrustat båda könen med inneboende värdighet och har gjort män och kvinnor, tillsammans, till Allahs förvaltare på jorden (Koranen 17:70 och 2:30).

(3) Koranen beskyller inte kvinnan för ”människans fall, ” och den ser inte heller graviditet och barnafödande som straff för att ”ha ätit från det förbjudna trädet.” Tvärtom beskriver Koranen Adam och Eva som lika ansvariga för sin synd i Lustgården, och skiljer aldrig ut Eva som skyldig. Båda ångrade sig och båda blev förlåtna (Koranen 2:36-37 och 7:19-27). I en vers (20:121) beskylls i synnerhet Adam. Koranen högaktar också graviditet och barnafödande som tillräckliga anledningar till den kärlek och respekt som mödrar förtjänar från sina barn (K 31:14 och 46:15).

(4) Män och kvinnor har samma religiösa och moraliska plikter och ansvar, och båda får samma belöning. Varje människa ska stå för konsekvenserna av sina handlingar: ”*Och deras Herre svarar dem: 'Jag skall inte låta någon av er som arbetar och strävar, vare sig man eller kvinna, se sin strävan gå förlorad – ni är [alla] av samma rot [och skall lönas på samma sätt].*” (Koranen 3:195, se även 33:35, 74:38, 16:97, 4:124 och 57:12)

(5) Koranen är mycket tydlig i frågan om någon människas, mans eller kvinnas, påstådda anspråk på överlägsenhet eller underlägsenhet. Den enda grunden för någon persons överlägsenhet över någon annan är fromhet och rättrådighet, inte kön, hudfärg, nationalitet eller social ställning (Koranen 49:13).

(6) Frånvaron av kvinnor som profeter eller Allahs sändebud genom historien beror på de vedermödor och det fysiska lidande som är förbundna med ett sändebuds eller en profets roll och inte på någon andlig underlägsenhet tillskriven kvinnor.

(7) När det gäller religiösa plikter, så som de fem dagliga böerna (*salah*), fastan, allmoseskatten, och pilgrimsfärden, är det ingen skillnad mellan kvinnan och mannen. I vissa fall har kvinnan faktiskt vissa fördelar framför mannen. Kvinnan är till exempel befriad från de dagliga böerna och från fastan i månaden Ramadan under sin menstruation och upp till 40 dagar efter förlossning. Hon är också befriad från att fasta under graviditet och när hon ammar sitt barn om det finns någon fara för hennes eller barnets hälsa. Hon kan ta igen de dagar hon missat att fasta när det passar henne. Hon behöver inte ta igen de böer hon missat under menstruation eller blödning efter förlossning. Även om kvinnor kan be i moskén (och gjorde så under Profeten

Muhammads dagar och därefter), är det frivilligt för dem att delta i fredagsbönen i moskén, medan det är obligatoriskt för män.

II. Den ekonomiska aspekten

(a) Rätten att äga personlig egendom: Islam införde en rättighet som kvinnan varit berövad både före Islam och efter (även så sent som på 1900-talet), rätten till oberoende ägande. *Shari'ah* (islamisk lag) erkänner kvinnors fulla äganderätt före och efter giftermål. De kan köpa, sälja eller arrendera ut vilka som helst eller alla sina tillgångar som de vill. Av den här anledningen har muslimska kvinnor traditionellt behållit sina egna efternamn efter giftermålet, som en indikation på sin oberoende äganderätt och att de har egen rättskapacitet.

(b) Ekonomisk trygghet: Ekonomisk trygghet är garanterad för kvinnor. De är berättigade till att få bröllopsgåvor utan gräns och att behålla nuvarande och framtida tillgångar och inkomster för sin egen trygghet, även efter giftermålet. Ingen gift kvinna behöver använda någon del av sina tillgångar eller sin inkomst till hushållet. Kvinnan är också berättigad till full ekonomisk försörjning under äktenskapet och under "väntetiden" (*'iddah*) vid skilsmässa eller om hon blir änka. Därefter är hennes närmaste manliga släkting ansvarig för hennes försörjning tills hon gifter om sig. En kvinna som blivit gravid inom äktenskapet är berättigad till försörjning av barnet från fadern. Generellt är en muslimsk kvinna garanterad försörjning i alla stadier av sitt liv, som dotter, fru, mor eller syster.

(c) Arvslagar: Många tror felaktigt att som regel kvinnans arvslott är hälften av mannens arvslott. Det är istället så att en kvinna kan arva mer än, lika mycket som eller mindre än mannen. Den avgörande faktorn är hennes relation till den avlidne. Det finns många exempel på dessa tre olika scenarion. De kan inte alla beskrivas i en kort artikel som denna; därför ges följande exempel för att förtydliga:

När hennes del är större än mannens:

1- En kvinna dör och efterlämnar en dotter och en make. Dottern får hälften av sin mors kvarlåtenskap, medan mannen får en fjärdedel, d.v.s., dottern får dubbelt så stor del som sin far (Koranen 4:11-12).

2- En kvinna dör och efterlämnar en make, en mor, två helbröder och en halvsyster från samma mor. Hennes halvsyster får en sjättedel av kvarlåtenskapen medan de två bröderna delar på en sjättedel, d.v.s., halvsystern får dubbelt så stor del som var och en av kvinnans bröder.

3- En kvinna dör och efterlämnar en make, en helsyster och en halvbror från samma far. Maken får halva kvarlåtenskapen och hennes syster får den återstående halvan efter maken, medan halvbrodern är utesluten och inte får någonting. Men om det istället för brodern fanns en halvsyster från fadern, skulle hon få en sjättedel, d.v.s., halvsystern från fadern får en del, medan halvbrodern från fadern inte får någonting.

Lika stor som mannens:

1- Ett barn dör och överlevs av båda sina föräldrar. Modern får en lika stor del som fadern om deras barn (d.v.s. det barn som dött) har barn, en sjättedel var (K 4:11).

2- En man eller en kvinna dör och efterlämnar varken föräldrar eller barn men har en halvbror och en halvsyster från modern. Var och en får en sjättedel av kvarlåtenskapen. Om det finns fler än två, delar alla lika på en tredjedel av kvarlåtenskapen, d.v.s., systemen får en lika stor del som brodern (Koranen 4:12).

Mindre än mannens:

En förälder dör och efterlämnar en son/söner och en dotter/döttrar. Dottern får hälften så stor del som sin bror (Koranen 4:11). Detta beror på att de ekonomiska fördelar som kvinnorna fått framför männen i äktenskap och familj har en social motsvarighet. I de bestämmelser som Koranen fastställer i arvslagarna, ärver män mer, men slutligen är de enligt lag ekonomiskt ansvariga för många av sina släktingar: fruar, barn, föräldrar om de behöver, unga bröder och systrar om de inte har någon inkomst och ingen annan som kan försörja dem, och i vissa fall andra behövande manliga och kvinnliga släktingar. Kvinnor ärver mindre men kan behålla hela sina andelar för investering och ekonomisk trygghet, utan någon laglig skyldighet att använda något av dem till sitt eller någon annans uppehälle såvida de inte gör det frivilligt.

Det bör noteras att i det förislamiska samhället var kvinnor ofta själva föremål för arv (se Koranen 4:19). I vissa västländer, även efter Islams ankomst, överfördes hela den avlidnes kvarlåtenskap till den äldste sonen. Koranen gjorde det emellertid klart att både män och kvinnor är berättigade till en specificerad andel av sina avlidna föräldrars eller nära släktingars kvarlåtenskap: ”Män har rätt till en andel av vad föräldrar och nära anhöriga efterlämnar och kvinnor har rätt till en andel av vad föräldrar och nära anhöriga efterlämnar, vare sig det är litet eller mycket – en andel föreskriven [av Allah].” (Koranen 4:7)

(d) Arbete: Beträffande kvinnans rätt att yrkesarbeta, bör det först konstateras att Islam ser kvinnans roll i samhället som mor och hustru som hennes mest heliga och väsentliga roll. Andra uppfostrare, som t ex hembiträden och barnflickor, kan omöjligt ta mammans plats som uppfostrare av ett rättskaffens och omsorgsfullt uppfostrat barn utan psykiska problem. En så värderad och livsviktig roll, som till stor del formar nationers framtid, kan inte betraktas som ”sysslöshet,” vilket många ser det som. Det finns emellertid inget påbud i Islam som förbjuder kvinnor att söka arbete när det är nödvändigt. Dessutom finns ingen begränsning för att dra nytta av kvinnors exceptionella begåvningar inom vilket område som helst, t ex inom juridik. Vissa tidiga jurister, som Abu-Hanifah, At-Tabari och Ibn-Hazm, fastställer att en kvalificerad muslimsk kvinna kan bli utnämnd till domare. Andra jurister har andra uppfattningar. Dock kan ingen islamlärd peka ut en klar text i Koranen eller *Sunnah* som kategoriskt utesluter kvinnor från vilket lagligt arbete som helst utom från att vara statsöverhuvud (diskuteras senare under ”Kvinnor i ledarpositioner”). ‘Omar, den andra kalifen efter Profeten Muhammad, utnämnde en kvinna (ash-Shifaa’ bint ‘Abdullah al-‘Adawiyah) till tillsyningsman för marknadsplatsen, en position som i vår värld motsvarar konsumentombudsman.

III. Den sociala aspekten

(a) Som Dotter:

Koranen stoppade den grymma förislamiska seden, mord på flickebarn, med hotet: ”Och den nyfödda, som begravdes levande, tillfrågas för vilket brott hon miste livet.” (Koranen 81:8-9)

Koranen gick längre och tillrättavisar skarpt vissa föräldrars ovälkommande attityd när de hör nyheten om att en flicka har fötts istället för en pojke: ”Då någon av dem får höra den glada nyheten om en dotters [födelse], mörknar hans uppsyn och vreden kokar i honom; han drar sig undan människorna på grund av denna [för honom] dystra nyhet [och han överväger] om han skall behålla barnet trots förödmjukelsen och skammen eller begrava det i jorden. Hur vedervärdigt är inte deras sätt att [tänka och] döma?” (Koranen 16:58-59)

Föräldrar är förpliktigade att försörja och visa godhet och rättvisa mot sina döttrar. Profeten Muhammad sa: ”Var och en som har en dotter och inte begraver henne levande, inte förolämpar henne, och inte favoriserar sin son framför henne, honom ska Allah låta komma in i Paradiset”; och ”Var och en som försörjer två döttrar tills de blir vuxna, han och jag ska på Domedagen komma så här (och han höll upp två av sina fingrar intill varandra)”¹⁰.

En central aspekt i uppfostran av döttrar, som i hög grad påverkar deras framtid, är utbildning. Utbildning är inte bara en rättighet, utan också en plikt för alla män och kvinnor. Profeten Muhammad sa: ”Att söka kunskap är obligatoriskt för varje muslim.”¹¹

Islam varken kräver eller uppmuntrar kvinnlig omskärelse. Medan det händer att det praktiseras av en del muslimer i delar av Afrika, praktiseras det på dessa platser också av andra folk, inklusive kristna. Detta är en del av en uråldrig tradition som inte har någon grund i Islam.

(b) Som hustru:

Äktenskapet i Islam baseras på ömsesidig frid, kärlek och medkänsla, och inte bara på att tillfredsställa människans sexuella lust (i Islam är sexuellt umgänge tillåtet endast inom äktenskapet). Bland de mest gripande verserna i Koranen om äktenskapet finns följande: ”Och till Hans under hör att Han har skapat hustrur åt er av er själva, så att ni kan finna ro hos dem, och Han har låtit kärlek och ömhet uppstå mellan er. I detta ligger helt visst budskap till människor som tänker.” (Koranen 30:21, se även 42:11 och 2:228).

Kvinnan har rätt att acceptera eller avvisa frierier. Enligt islamisk *shari‘ah* (lag) kan en kvinna inte tvingas att gifta sig med någon utan sitt medgivande.

¹⁰ Båda *haditherna* återges av Ahmad (samling av autentiska *hadith* berättelser sammanställda av Ahmad).

¹¹ Berättad av al-Bayhaqi och Ibn Majah.

Mannen är ansvarig för försörjning, beskydd, och generellt ledarskap (*qiwamah*) av familjen. Ledarskapet ska ske i godhet (Koranen 4:19) och efter samråd (Koranen 2:233). Det finns inte undergivenhet från den ena parten gentemot den andra, utan mannen och hustrun lever i en ömsesidig relation där de kompletterar varandra. Profeten Muhammad instruerade muslimer beträffande kvinnor: ”Jag uppmanar er att vara goda mot kvinnor; ”¹² och ”Den bästa av er är den som behandlar sin fru bäst.”¹³ Koranen manar män att vara goda och omtänksamma mot sina fruar, även om en hustru faller i onåd hos sin man eller han börjar känna olust för henne: ”*Och lev med dem (era hustrur) i vänskap och samförstånd; om ni fattar motvilja mot dem är det möjligt att ni vänder er ifrån det som Allah skulle ha gjort [till en källa] till rik välsignelse [för er].*” (K 4:19) Den förbjöd den förislamiska arabiska seden genom vilken sönerna till den avlidne ärvde sin fars änka/änkor (sin(a) styvmor/mödrar) som om de var en del av hans kvarlåtenskap (se Koranen 4:19).

Skulle konflikter i äktenskapet uppkomma uppmanar Koranen makar att lösa dem enskilt i en anda av ärlighet och redbarhet. Under inga omständigheter uppmanar, tillåter eller tolererar Koranen våld i familjen eller fysisk misshandel. I extrema fall, då hustrun betar sig upproriskt, och större skada, så som skilsmässa, därför är ett troligt alternativ, tillåter den mannen att ge sin fru ett lätt slag som inte får träffa ansiktet, inte orsaka någon fysisk skada på kroppen eller lämna någon form av märke. Detta gör det mer till en symbolisk åtgärd än en straffande. Det kan, i vissa fall, tjäna till att göra hustrun uppmärksam på allvaret om hon skulle fortsätta med sitt oresonliga uppförande. Detta kan tillgripas *endast* efter att ha uttömt andra åtgärder nämnda i Koranen 4:34. Om det inte är sannolikt att den här åtgärden kan förhindra ett äktenskap från att upplösas, ska den inte tillgripas. Om konflikter inte kan lösas rättvist mellan mannen och hustrun, föreskriver Koranen medling mellan parterna med hjälp av familjemedlemmar från bådas familjer (se K 4:35). På det här sättet visar Koranen ett insiktsfullt tillvägagångssätt för mannen och hustrun att lösa en bestående konflikt i sitt äktenskap.

Skilsmässa är en sista utväg, som tillåts men inte uppmanas. Dock prioriterar Islam bevarandet av tron och individuella mäns och kvinnors rätt till livsglädje i det fall då äktenskapet är destruktivt. Formerna för äktenskapsupplösning innefattar:

(a) ett genomförande baserat på gemensam överenskommelse, (b) mannens initiativ, (c) hustruns initiativ (om det finns inskrivet i hennes äktenskapskontrakt), (d) domstolens beslut på hustruns initiativ med legitim anledning (t ex att mannen underlåter eller inte klarar av att försörja sin fru, impotens eller misshandel) och (e) hustruns initiativ (*khul'*, eller frigörelse) i fall där mannen inte begått ”något fel,” men kvinnan inte tycker om honom. I detta fall krävs det att hon ger tillbaka sin bröllopsgåva eller en motsvarande kompensation. När det av någon anledning är omöjligt att fortsätta äktenskapsförhållandet, uppmanas män att ändå söka ett värdigt slut på det. Koranen fastslår: ”*Då ni har skilt er från er hustru och hennes vänteperiod närmar sig slutet, skall ni antingen ta henne tillbaka eller också ge henne fri, allt enligt god sed. Men ni*

¹² Berättad av al-Bukhari och Muslim.

¹³ Berättad av at-Termidhi.

får inte hålla henne kvar mot hennes vilja för att skada henne.” (Koranen 2:231, se även 2:229 och 33:49)

Prioritet för vårdsnaden av små barn (upp till ungefär sju års ålder) ges till modern. En domare kan senare förlänga moderns vårdnad eller låta barnet välja modern eller fadern som sin vårdnadshavare. Frågor om vårdnad måste avgöras på ett sätt som balanserar båda föräldrarnas intressen och barnens välbefinnande.

Att sammankoppla polygami med Islam (som om det infördes av Islam eller är normen enligt dess lära) är en av de mest envisa myter som vidmakthålls i västerländsk litteratur och media. Polygami har funnits hos nästan alla folk och godkändes även av judendomen och kristendomen fram till senare århundraden.¹⁴ Islam förbjöd inte polygami. Islam snarare reglerade och begränsade den. Polygami varken krävs eller uppmuntras, men är helt enkelt tillåten med villkor. Koranen är den enda uppenbarade skrift som uttryckligen begränsade polygami och inte uppmuntrade dess utövande, genom att införa strama villkor. En anledning till att inte kategoriskt förbjuda polygami är, att på olika platser i olika tider, kan det finnas individuella eller sociala förhållanden som gör polygami till ett bättre alternativ. De sämre alternativen är antingen skilsmässa eller en hycklande monogami medan man tillåter sig utomäktenskapliga förbindelser. Den islamiska lagens (*shari'ah*) anda tar också itu med individuella och kollektiva omständigheter som kan uppstå från tid till annan (t ex en obalans mellan antalet män och kvinnor framkallad av krig). Det här ger en moralisk, praktisk och human lösning på änkors och föräldralösa barns problem. De skulle annars vara sårbara i frånvaro av en man och fadersfigur. När det gäller ekonomi, gemenskap, bra barnuppfostran och andra behov, ger polygami i dessa fall en lösning.

Det är av avgörande betydelse att påpeka att alla inblandade parter har valmöjligheter. Män kan välja att förbli monogama. En tänkt andra fru kan tillbakavisa äktenskapsförslaget om hon inte önskar vara part i ett polygamt äktenskap. En blivande första fru kan i sitt äktenskapskontrakt skriva in ett villkor att hennes man ska praktisera monogami. Om det här villkoret accepteras blir det bindande för mannen. Om han senare skulle bryta mot det här villkoret har hans första fru rätt att söka skilsmässa med alla de ekonomiska rättigheter som är förenade med den. Om ett sådant villkor inte skrevs in i äktenskapskontraktet, och om mannen gifter sig med en andra fru, kan den första frun fortfarande söka *khul'* (frigörelse).

(c) Som Mor:

Koranen upphöjer godhet mot föräldrar, och speciellt mödrar, till något så viktigt att det kommer näst efter tillbedjan av Allah: *”Er Herre har befallt, att ni inte skall dyrka någon annan än Honom. Och [Han har anbefallt er] att visa godhet mot [era] föräldrar. Om en av dem eller båda uppnår hög ålder i din vård, säg då inte [så mycket som] 'uff!' till dem (var inte otålig eller sträng mot dem), tillrättvisa dem inte, och tala alltid hövligt och vänligt till dem. Och sänk ödmjukt [ömhetens] vinge över dem och be: 'Herre! När jag var liten vårdade och fostrade de mig [med kärlek];*

¹⁴ Se t ex Westermarck, Edward A, *The History of Human Marriage*, (5:e reviderade upplagan), 1925, vol 3, sid 42-43, där det ges många exempel på att polygami tilläts bland judar, kristna och andra; se även *Encyclopaedia Biblica*, 1925, vol 3, sid 2946.

förbarma Dig [nu] i Din nåd över dem!” (Koranen 17:23-24. Se även 31:14, 46:15 och 29:8)

Naturligtvis specificerade Profeten Muhammad för sina följeslagare detta uppförande, som ger mödrar en oöverträffad ställning i mänskliga relationer: ”Den som är mest värd godhet är modern, modern, modern och sedan fadern!”¹⁵

(d) Som en syster i tron (generellt):

Enligt Profeten Muhammad, ”är kvinnor inget annat än mäns systrar (*shaqa'iq* eller tvillinghälfter)”.¹⁶ Denna *hadith* är ett insiktsfullt uttalande som direkt relaterar till frågan om mänsklig jämställdhet mellan könen. Om den första betydelsen av ordet *shaqa'iq* antas betyder det att en man är hälften (av samhället) och kvinnan är den andra hälften. Kan ”en hälft” vara bättre eller större än den andra hälften? Finns det en mer enkel men samtidigt djup och konkret bild för jämlikhet? Om den andra betydelsen, ”syster” antas, innebär det samma sak.

Profeten Muhammad lärde ut godhet, omsorg och respekt gentemot kvinnor i allmänhet (”Jag uppmanar er att vara goda mot kvinnor”¹⁷). Det är betydelsefullt att en sådan instruktion från Profeten fanns bland hans sista instruktioner och påminnelser. Dessa gav han i sitt anförande på ”avskedspilgrimsfärden” som han genomförde kort innan han avled.

(e) Integritet, moral och social interaktion:

Vad som är korrekt och anständigt (vad gäller klädsel och uppförande) för män och kvinnor baseras på uppenbarade källor (Koranen och autentisk *Sunnah*). De ses av troende män och kvinnor som gudomligt baserade befallningar och riktlinjer med legitima mål och med gudomlig visdom bakom. De är inte påtvingade av män eller av samhället (se K 24:30-31, 33:59, 33:32 och många uttalanden av Profeten Muhammad i det här ämnet). Enligt de islamiska klädreglerna (*hijab*) ska den muslimska kvinnan täcka hela sin kropp med undantag för ansiktet och händerna när hon är ute bland folk eller bland män som det inte är permanent förbjudet för henne att gifta sig med på grund av släktskap¹⁸ eller amningsrelation.¹⁹ ”*Hijab*” är ett uttryck för religiös hängivenhet och lydnad inför Allah. Den skyddar också kvinnorna från det motsatta könets blickar, och ger dem en känsla av säkerhet och värdighet. Den skyddar dem från mäns trakasserier. Därför betonar Islam att den muslimska kvinnan ska täcka sig och skydda sig. Inga undantag görs förutom någon liten lättnad för äldre kvinnor (se Koranen 24:60).

Det bör nämnas här att en del islamlärda har åsikten att *hijab* (täckande klädsel) också ska innebära täckning av ansiktet. Deras uppfattning baseras på en mer konservativ

¹⁵ Berättad av al-Bukhari.

¹⁶ Berättad av Ibn ‘Asakir.

¹⁷ Berättad av al-Bukhari och Muslim.

¹⁸ Detta gäller hennes far, bror, farfar, morfar, morbror, farbror, son, barnbarn, svärfar, svärson och styvfar. Även systerson, brorson och styvson och deras söner.

¹⁹ Ett barn som ammas av en kvinna fem gånger eller mer räknas i detta avseende som hennes ”amningsdotter/son” och därmed också som ”amningssyskon” till hennes barn.

tolkning av Koranverser och *hadith*er som behandlar klädreglerna för kvinnor. Den stöds av det faktum att många kvinnor på Profeten Muhammads tid täckte ansiktet. Emellertid kan en muslimsk kvinna välja den uppfattning hon trivs bäst med i en viss situation. När en del muslimska kvinnor täcker ansiktet gör de således det baserat på en juridisk tolkning och inte på grund av ”seder och traditioner”.

IV Den legala och politiska aspekten

(a) Jämlikhet inför lagen: Båda könen är berättigade till specifika rättigheter inför lagen och inför domstolar. Rättvisan är könlös (Koranen 5:38, 24:2 och 5:45). Kvinnor har också oberoende rättskapacitet i ekonomiska och andra frågor.

(b) Vittnesmål: En vanlig, men felaktig, uppfattning är att som regel kvinnans vittnesmål är värt hälften så mycket som mannens vittnesmål. En genomgång av ställen i Koranen som avser vittnesmål bestyrker inte det här påståendet. Skillnad i antalet vittnen förekommer i Koranen endast i sammanhanget ekonomiska kontrakt (se Koranen 2:282). Anledningen ges i samma stycke, nämligen för att bekräfta kvinnans vittnesmål och förhindra oavsiktliga fel. Dock är vittnesmål ett medel för att nå ett mål och en domare kan använda det omdöme som krävs för att förvissa sig om rättvisa. Mäns och kvinnors vittnesmål är helt jämställda i Koranen 24:6-9.

(c) Deltagande i socialt och politiskt liv: Huvudregeln i socialt och politiskt liv är att män och kvinnor deltar i och samarbetar om offentliga angelägenheter (se Koranen 9:71). Det finns tillräckligt med historiska bevis för att muslimska kvinnor deltagit i val av styrande (en rättighet som västerländska kvinnor först nyligen uppnådde), offentliga frågor och lagstiftning, innehaft ledande positioner, forskat och undervisat. De har till och med deltagit på slagfältet. Ett sådant engagemang i sociala och politiska angelägenheter sköttes utan att deltagarna glömde bort att båda könen kompletterar varandra och utan att de överträdde islamiska principer för moral, integritet och dygd.

(d) Kvinnor i ledarpositioner: Det finns ingen text i Koranen eller *Sunnah* som utesluter kvinnor från någon ledarposition, förutom att leda bönen. Kvinnor kan dock leda andra kvinnor i bön. En annan vanlig fråga har att göra med muslimska kvinnors valbarhet till statsöverhuvud. Det finns inget stöd i Koranen för att utesluta kvinnor från att vara statsöverhuvud. Det finns dock en speciell *hadith* som vanligtvis tolkas av lärda så att den utesluter kvinnor från att vara statsöverhuvud, men alla lärda instämmer inte i den tolkningen. Frågan är emellertid inte en fråga om religiösa dogmer. Den sentida lärde Maududis stöd 1964 för Fatimah Jinahs kandidatur till president i Pakistan bestyrker det.

Sammanfattning

Den första delen av det här häftet nämner i korthet andra religioners och kulturers ståndpunkt i frågan om kvinnans ställning. I den andra delen diskuteras kvinnans ställning i Islam i korthet. Betoningen i den här delen är lagd på regler från Islams ursprungliga och autentiska källor. Det utgör kriterierna för bedömning av hur

muslimer utövar Islam och för att utvärdera överensstämmelsen med Islam. Under den neråtgående perioden i islamisk civilisation var det många människor, som utgav sig för att vara muslimer, men som inte strikt höll fast vid Islams läror. Sådana avvikelser förstorades upp orättvist av vissa författare och presenterades som Islams lära för den västerländske läsaren. Denne kunde inte göra någon självständig och objektiv studie av lärorens autentiska källor.

Trots ovan nämnda avvikelser är tre fakta värda att nämnas:

- 1- Islams historia är rik på exempel på kvinnor som gjort stora insatser inom alla yrkesområden ända från sexhundratalet e Kr.
- 2- Det är omöjligt att använda någon föreskrift i islamisk *shari'ah* för att rättfärdiga kvinnomisshandel. Ingen kan heller upphäva, förneka eller förvränga de entydiga lagliga rättigheter som kvinnor ges i islamisk *shari'ah*.
- 3- Genom historien har opartiska bedömare beundrat muslimska kvinnors anseende, moral och modersroll.

När västerländska medier analyserar muslimernas verklighet förbiser de ofta de muslimska samhällenas många positiva aspekter, så som familjestabilitet och sammanhållning, respekten för och kärleken till mödrar och känslan av självförverkligande hos kvinnorna vilka kanske inte syns så ofta offentligt. Samtidigt målar de upp en stereotyp bild av muslimska kvinnor som okunniga, undergivna, förtryckta och nästan helt underkuvade av kvinnohatande chauvinistiska män. Fokuseringen på vad som uppfattas som orättvisor och på att förstora upp dem är delvis baserad på tvivelaktiga tolkningar av utomståendes observationer. Till exempel tolkas den lägre andelen karriärkvinnor i muslimska samhällen utifrån ett västerländskt synsätt och ses som en indikation på att muslimer förtrycker kvinnor och tar ifrån dem möjligheten att arbeta. Liten, om någon, uppmärksamhet ges till muslimska kvinnors personliga val och deras idéer om familjeljycka. Dessa behöver inte vara desamma som för ickemuslimska kvinnor.

Det är också värt att konstatera att den ställning som ickemuslimska kvinnor nått i vår tid inte uppnåddes tack vare mäns välvilja eller naturlig utveckling. Den uppnåddes snarare genom en lång kamp och uppoffringar för kvinnans del. Detta hände på grund av ökande teknologiska framsteg och först när samhället kände behov av hennes arbete och insatser, speciellt under de två världskrigen. I Islams fall påbjöds kvinnans unika ställning gudomligt, inte för att den återspeglade levnadsförhållandena på sexhundratalet, inte heller på grund av påtryckningar från kvinnor och deras organisationer, utan snarare på grund av dess inneboende rättvisa.

Om det ligger någonting i detta, torde det bevisa Koranens gudomliga ursprung och sanningen i Islams budskap, som till skillnad från mänskliga filosofier och ideologier inte utvecklades ur sin mänskliga omgivning. Det är ett budskap som etablerade sådana humana principer att de inte blivit föråldrade med tiden och inte heller kommer att bli föråldrade i framtiden. När allt kommer omkring är det här budskapet från den Allvise

och Allvetande Guden vars visdom och kunskap går långt utöver det ”yttersta” i mänsklig tanke och utveckling.

Referenser:

Största delen av det här häftet sammanställdes från följande böcker av Dr Jamal Badawi:

1. Badawi, Jamal, *Gender Equity in Islam*, 2nd ed., American Trust Publications, Indiana, USA, 1999.
2. Badawi, Jamal, *The Status of Woman in Islam*, Islamic Information Foundation, Halifax, Canada, 1971.

För mer information om Islam besök:

- 1-www.islamiska.org (på svenska)
- 2-www.sultan.org (på engelska)
- 3-www.islamopas.com (på finska)
- 4-www.islam.no (på norska)
- 5-www.wakf.com (på danska)